

LBRIS

We know
books

Anca Sîrghie
Dialog epistolar
cu
Nae Antonescu

Techno
Media
Sibiu - 2023

CUPRINS

De la Radu Stanca la Constantin Noica	11
Profesorul Nae Antonescu în corespondență cu „A opta minune a lumii”	26
Corespondența cu Nae Antonescu, prof. în Sătmar.....	63
Terebești, 20 iunie 1976	63
Terebești, 13 august 1976.....	65
Terebești, /aug.-sept. 1976/	68
Terebești, 8 octombrie 1976.....	69
Terebești, 14 octombrie 1976.....	70
Terebești, 18 octombrie 1976.....	71
Terebești, 23 octombrie 1976.....	72
Sibiu, la 5 martie 1977	73
Terebești, 12 martie 1977.....	75
Terebești, 21 martie 1977.....	78
Terebești, 30 martie 1977.....	80
Sibiu, 2 aprilie 1977	81
Terebești, 29 aprilie 1977.....	84
Terebești, 8 mai 1977	85
Sibiu, 13 iunie 1977	85
Terebești, 30 iulie 1977	87
Sibiu, 24 septembrie 1977	88
Terebești, 29 septembrie 1977.....	91
Cluj, 7 octombrie 1977.....	93
Sibiu, 15 noiembrie 1977	93
Terebești, 13 decembrie 1977	96
Terebești, 8 ianuarie 1978	97

Satu Mare, 29 ianuarie 1978.....	98
Terebești, 30 ianuarie 1978.....	98
Sibiu, 19 februarie 1978.....	99
Satu Mare, 1 martie 1978.....	102
Terebești, 17 mai 1978.....	102
Terebești, 11 iunie 1978.....	103
Terebești, 22 iunie 1978.....	105
Satu Mare, 28 iulie 1978.....	106
Terebești, 4 august 1978.....	106
Terebești, 16 august 1978.....	109
Terebești, 23 septembrie 1978.....	110
Terebești, 14 octombrie 1978.....	111
Satu Mare, 19 octombrie 1978.....	112
Terebești, 21 noiembrie 1978.....	113
Terebești, 23 noiembrie 1978.....	114
Terebești, 27 noiembrie 1978.....	116
Sibiu, la 30 noiembrie '78.....	117
București, 16 decembrie 1978.....	118
Sibiu, 19 ianuarie 1979.....	119
Terebești, 24 ianuarie 1979.....	122
Terebești, 19 februarie 1979.....	124
Terebești, 21 februarie 1979.....	124
Sibiu, 30 martie 1979.....	125
Terebești, 1 aprilie 1979.....	127
Cluj, 15 aprilie 1979.....	130
Sibiu, la 26 aprilie 1979.....	131
Terebești, 9 mai 1979.....	132
Sibiu, 29 mai 1979.....	133
Terebești, 1 iunie 1979.....	135
București 13 iulie 1979.....	138
Sibiu, la 19 iulie 1979.....	139

Satu Mare, 27 iulie 1979.....	142
Oradea, 28 iulie 1979.....	144
Terebești, 6 august 1979.....	144
Terebești, 19 august 1979.....	145
Terebești, 24 septembrie 1979.....	148
Sibiu, 5 noiembrie 1979.....	149
Terebești, 10 noiembrie 1979.....	151
Sibiu, 1980 ianuarie (?).....	152
Sibiu, 14 februarie 1980.....	153
Sibiu, 26 februarie 1980.....	157
Terebești, 29 februarie 1980.....	158
Terebești, (2)9 martie 1980.....	160
Sf. Gheorghe, 30 mai 1980.....	162
Terebești, 25 iunie 1980.....	162
Sibiu, 29 iunie 1980.....	163
Terebești, 5 iulie 1980.....	164
Sibiu, la 28 iulie 1980.....	165
Sibiu, 7 august 1980.....	166
Sibiu, 10 septembrie 1980.....	167
Terebești, 23 octombrie 1980.....	170
Sibiu, la 25 ianuarie 1981.....	170
Terebești, 11 martie 1981.....	171
Sibiu, 30 martie 1981.....	174
Sibiu, aprilie 1981.....	177
Terebești, 9 aprilie 1981.....	178
Terebești, 20 mai 1981.....	179
Terebești, 20 septembrie 1981.....	180
Sibiu, 22 noiembrie 1981.....	181
Terebești, 26 noiembrie 1981.....	183
Sibiu, la 16 ianuarie 1982.....	184
Sibiu, 30 ianuarie 1982.....	186

Sibiu, 1 februarie 1982.....	186
Terebești, 11 februarie 1982.....	187
Sibiu, 27 februarie 1982.....	188
Terebești, 16 iunie 1982.....	190
Terebești, 7 iulie 1982.....	191
Terebești, 25 septembrie 1982.....	192
Terebești, 17 octombrie 1982.....	194
Sibiu, 3 noiembrie 1982.....	196
Terebești, 25 noiembrie 1982.....	197
Terebești, 15 ianuarie 1983.....	198
Terebești, 27 ianuarie 1983.....	199
Sibiu, 2 februarie 1983.....	200
Terebești, 6 februarie 1983.....	201
Sibiu, 19 martie 1983.....	205
Terebești, 27 aprilie 1983.....	207
Terebești, 12 mai 1983.....	210
Terebești, 16 august 1983.....	212
București, 20 august 1983.....	213
Sibiu, 5 septembrie 1983.....	214
Terebești, 12 septembrie 1983.....	216
Nyíregyháza?, 20 septembrie 1983.....	218
Sibiu, 30 noiembrie 1983.....	218
Cluj-Napoca 20 decembrie 1983.....	221
Terebești, 16 martie 1984.....	223
Berlin, 10 aprilie 1984.....	227
Sibiu, 14 mai 1984.....	228
Terebești, 1 iunie 1984.....	229
Sibiu, 15 iunie 1984.....	230
Terebești, 25 iunie 1984.....	234
București, 13 iulie 1984.....	236
Terebești, 8 octombrie 1984.....	238

Sibiu, 16 octombrie 1984.....	239
Sibiu, 4 decembrie 1984.....	240
Sibiu, 3 februarie 1985.....	241
Satu Mare, 16 aprilie 1985.....	243
Terebești, 24 mai 1985.....	244
Terebești, 27 iunie 1985.....	247
Terebești, 29 octombrie 1985.....	248
Terebești, 9 noiembrie 1985.....	248
Terebești, 14 decembrie 1985.....	249
Terebești, 5 iunie 1986.....	251
Terebești, 15 aprilie 1987.....	253
Sibiu, 28 aprilie 1987.....	253
Terebești, 12 iunie 1987.....	256
Sibiu, 18 iunie 1987.....	257
Terebești, 5 iulie 1987.....	259
București, 22 septembrie 1987.....	260
Terebești, 24 septembrie '87.....	261
Terebești, 18 '87.....	264
Terebești, 5 decembrie 1987.....	265
Sibiu, 29 decembrie 1987.....	266
Sibiu, 27 februarie 1988.....	277
București, 25 mai '88.....	281
Sibiu, 20 iunie 1988.....	281
Terebești, 24 septembrie 1988.....	284
Terebești, 10 octombrie 1988.....	285
București, 14 noiembrie 1988.....	286
Terebești, 10 ianuarie 1989.....	287
Cluj-Napoca, 22 aprilie 1989.....	288
Sibiu, 8 iulie 1989.....	289
Italia, 29 iulie 1989.....	290
Sibiu, 30 noiembrie 1989.....	291

Terebești, 6 decembrie 1989	292
Terebești, 9 februarie 1990	294
Scrisori nedatate	295
Sibiu, Decembrie ...?	295
(octombrie?) 1981	296
Data??? 1982	298
Data... septembrie ... 1982	299
Paști 1985? /...lipsește prima pagină.../	300
Notă asupra ediției	302
Postfață	
Nae Antonescu, o emblematică prezență în Sătmărean	306
Anexe	309
1. Nae Antonescu – o personalitate a peisajului cultural transilvan	309
2. Anca Sîrghie într-un nou popas rodnic sătmărean	320
3. Din bucuriile profesoratului	327
4. Anca Sîrghie în învățământul universitar, o izbândită profeție a lui Nae Antonescu	329

DE LA RADU STANCA LA CONSTANTIN NOICA

Intrată relativ târziu în stirpea aleasă a condeierilor noștri, Anca Sîrghie nu a apărut, totuși, precum zeița Venus din apa mării... O atestă, cu asupra de măsură, dialogul său epistolar cu acel *Papini* român din nordul țării, cum s-a autointitulat ironic Nae Antonescu¹. Dialogul a debutat sub semnul lui Radu Stanca, s-a extins apoi în varii direcții – culturale, în primul rând, dar și familiale și profesionale, ambii slujind cu pasiune la catedră – și s-a sfârșit în tristețea lăsată de plecarea spre o altă lume a lui Constantin Noica, filosoful „devenirii întru ființă”.

Început în iunie 1976, dialogul de la distanță s-a derulat până în decembrie 1989², cu o vizibilă promptitudine din partea lui Nae Antonescu în unele momente și cu o lentoare, una obiectivă și recunoscută, de altfel, din partea corespondentei din Sibiu. Circulația prin timp a celor două calupuri epistolare, fiecare cu aventura lui, se termină fericit cu decizia universității sibience de a le publica la Editura Techno Media din Sibiu, orașul unde au apărut cele vreo 30 de volume, fie cursuri pentru studenți, fie monografii. Titlul ales pentru noua apariție, *Dialog epistolar cu Nae Antonescu*, este pe cât de clar pe atât de edificator.

¹ Cu o surprinzătoare sinceritate, Nae Antonescu se compară numai fizic cu scriitorul italian, considerat „cel mai urât dintre scriitorii epocii sale”, fără a-și aroga și geniul acestuia! Vezi *Infra*, p. 203.

² Dacă facem abstracție de cele patru rânduri din 9 februarie 1990, prin care Nae Antonescu o informează că îi trimite cinci numere din revista sătmăreană „Solstițiu”, nou apărută, cu banii editorilor.

O firească „neglijență” a sibienței în a păstra ciorne de la scrisorile trimise spre mica localitate Terebești din Sătmar ne-a privat de șansa de a avea sub ochi corespondența integrală – ideal, de regulă, greu de realizat în istoria literară, și nu numai. Printr-o adevărată minune – s-o numim oare, păstrând, evident, proporțiile, a „opta minune a lumii”? – cele 104 scrisori ale lui Nae Antonescu au scăpat dintr-un incendiu, dându-ne imaginea, chiar dacă limitată, prin lipsa răspunsurilor Ancăi Sîrghie, de la care avem doar 42 de scrisori, plus cele nedatate, a dialogului purtat în timp și spațiu între două spirite afine. O discontinuitate între câteva scrisori ne îndreptățește să credem că soarta epistolelor profesoarei sibience a fost dramatică în Sătmar, din moment ce mai multe dintre ele s-au pierdut, mai ales cele din debutul corespondenței, pe tronsonul primelor 8 luni. Nu ne rămâne decât să ne bucurăm de cele ajunse până la noi și să sperăm într-un noroc viitor, când verigile lipsă ale acestui dialog să se completeze.

Absolventă a Filologiei clujene în anul 1967, Anca Sîrghie s-a întors la Alma Mater nouă ani mai târziu ca doctorandă a profesorului Gavril Scridon, cu intenția abordării exegetice a operei lui Radu Stanca, personalitate proeminentă a vieții culturale, teatrale în primul rând, a Sibiului, timp de două decenii (1941-1961). Cercetând bibliografia celui dispărut la 42 de ani, risipită prin zecile de publicații ardelenne („Afirmarea”, „Claviaturi”, „Gând românesc”, „Lanuri”, „Pagini literare”, „Symposion”, „Tribuna” etc.) sau din capitală („Meșterul Manole”, „Teatrul”, „Universul literar”, „Vremea” etc.), tână profesoară s-a confruntat cu dificultățile documentării, publicațiile fiind greu accesibile. În acest context, s-a adresat lui Nae Antonescu, cunoscut de pe atunci, deși nu publicase nicio carte, ca un specialist în revuistica interbelică, dar și pentru generozitatea cu care își ajuta confrății care îl solicitau în legătură cu presa literară. Cel care răspundea

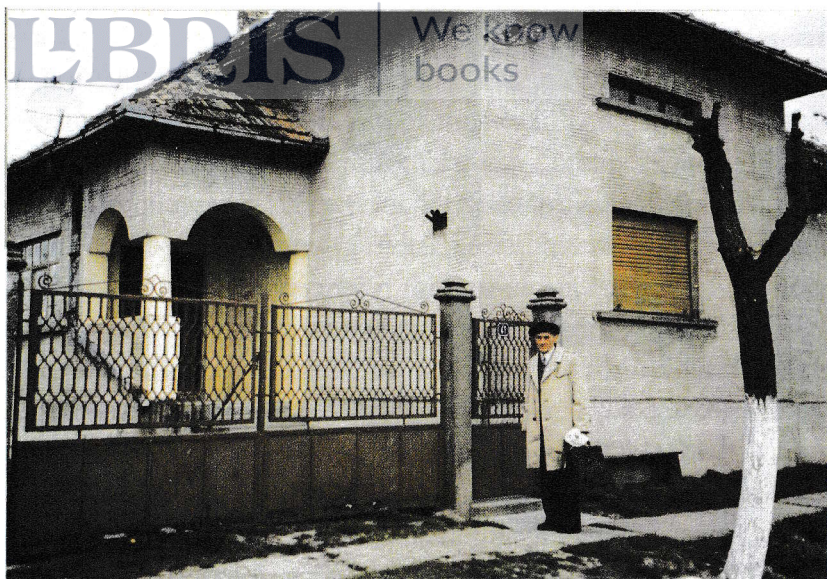
la fiecare scrisoare care îi era adresată¹ nu pregetă să-i confirme nu numai disponibilitatea de a o sprijini în demersul său doctoral, ci și bucuria, datorită pasiunii ei, mărturisite, pentru subiectul ales. În următoarea scrisoare îi va trimite, deja, o condensată bibliografică Radu Stanca pe două pagini, continuată și în cele cinci scrisori expediate până la sfârșitul anului 1976. Erau, în bună parte, informații pe care le oferă cu spor Monicăi Lazăr pentru ediția Radu Stanca, *Versuri*, care va apărea în 1980 la Editura Dacia din Cluj-Napoca.

Din nefericire, lipsește scrisoarea de debut a acestei corespondențe care a dat naștere unei frumoase prietenii spirituale². Prima scrisoare a Ancăi Sîrghie din acest epistolar surprinde prin aerul ei de familiaritate, imprimată de formula adresării: „Dragă prietene”, dovada certă a altor misive anterioare. Epistola poartă data de 5 martie 1977, urmând, deci, fatidicului cutremur din seara precedentă, pe care îl amintește, cu durere pentru țara greu încercată, când îl informează că are și un frate în capitală. În rest, scrisoarea abundă în date despre revistele consultate, dar și despre problemele cu care se confruntă la liceu (olimpiade, montaje literare și alte activități culturale), într-o perioadă când o așteaptă un examen la Cluj-Napoca, în cadrul doctoratului. Acestea se constituie și în scuza pentru a nu-i fi răspuns la scrisori, absență care i-a provocat „nedumerire” corespondentului din Terebești.

Dialogul lor epistolar a continuat fără ca în primii trei ani să se întâlnească, cu un profit științific și afectiv recunoscut de Anca Sîrghie, care, copleșită de un program zilnic cvasiinfernă (cu cate-

¹ Vezi *Infra*, p. 203.

² Aflăm, însă, din jurnalul lui Nae Antonescu, în notația din 21 iunie 1976, că Anca Sîrghie i-a devoalat proiectul în legătură cu Radu Stanca și i-a „cerut unele lămuriri bibliografice”. Vezi Nae Antonescu, *Jurnal literar (1974-1989)*, Ediție și studiu introductiv de Florina Ilis, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, p. 52.

*Nae Antonescu în fața casei din Terebești
(foto Ionică Moldovan)*

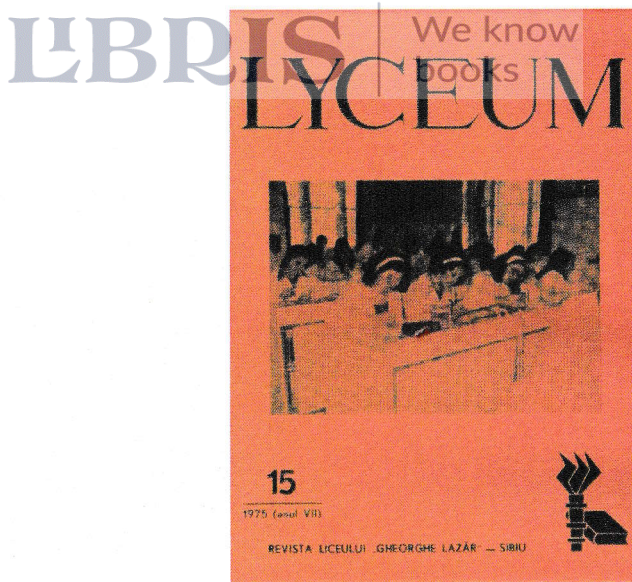
Și tot în ținutul Sătmărilor a avut loc penultima lor întâlnire¹, prilejuită de Sesiunea de comunicări științifice organizată la Arduș, în 27 martie 1981, consacrată Centenarului lui Octavian Goga. Invitată, grație lui Nae Antonescu, profesoara sibiană, aflată în prag de susținere a lucrării de doctorat, a făcut o impresie excelentă cu expunerea sa elevată, spre bucuria și mândria colegului său de profesie, căruia i s-au alăturat și alți participanți la eveniment.

A urmat, în luna mai 1981, finalizarea doctoratului, prin susținerea studiului monografic consacrat lui Radu Stanca, încununând o muncă trudnică, cu multe obstacole, unele incontornabile, altele ridicate de invidia și răutatea unor colegi, adevărată cabală a

¹ Anca Sîrghie mai amintește de o întâlnire la o ședință a Societății Române de Filologie la București, probabil în februarie 1983. Vezi *Infra*, p. 206.

mediocrității. A existat și o contraofensivă, constând în aprecieri venite din partea lui Andrei Pleșu și, mai ales, Constantin Noica. În 18 aprilie 1981, fără vreo solicitare din partea cuiva, așadar din proprie inițiativă, Noica a onorat-o, conform procedurilor în asemenea cazuri, cu un scurt referat asupra lucrării de doctorat, *Radu Stanca – studiu monografic*. Ideea-axă este aceea că autoarea „face dreptate nu numai unui mare destin românesc, ci și flinței umane, prea des primejduită de propriii ei cronicari, literatorii”. Merită stăruit asupra ideii că o asemenea inițiativă a filosofului de la Păltiniș, care nu făcea parte din comisia de doctorat, deriva și din prețuirea operei lui Radu Stanca. În mare secret, Noica îi procură formularele pentru a se înscrie la o bursă DAAD în Germania, dar dosarul trimis prin poștă este posibil să fi fost sechestrat de securitatea din România socialistă.

Această încredere a unor spirite înalte a ambiționat-o, stimulând-o să-și depășească condiția umiltoare de a nu-și avea, ani la rând, o catedră sigură, profesoara ridicându-se deasupra banalului cotidian. Era prima profesoară de liceu, din orașul de pe malurile Cibinului, doctor în filologie și tot prima dintre colegii ei care a fost invitată, începând cu noiembrie 1977, la „Colocviile criticii” organizate de revista „Transilvania”. Nu-i era iertată nici prietenia cu filosoful Constantin Noica, locatar al unei mici cabane la Păltiniș, care o onora cu vizite acasă ori la școală, multe devenind adevărate regaturi spirituale. Nici micile realizări, obținute, însă, cu sacrificii, compensând, prin pasiune, de la liceele în care a fost nevoită să funcționeze, ani la rând, deși era titulară, în speță publicarea revistelor „Lyceum” a Liceului „Gheorghe Lazăr” și apoi „Hermes” a Liceului Economic, aceasta fiind concepută și scoasă împreună cu elevii, nu i-au fost recunoscute, alții arogându-și meritele, consolarea ei fiind satisfacția trăită de elevi.

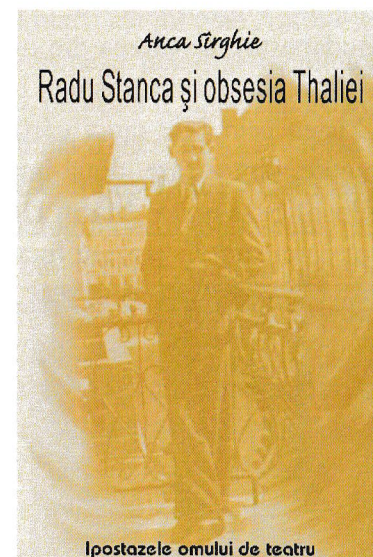
Coperta revistei Liceului „Gheorghe Lazăr” din Sibiu

Încurajată statornic, din depărtare, de partenerul de dialog, Anca Sîrghie este tot mai activă în plan publicistic, cu începere din 1975, când semnează în revista de specialitate „Limbă și literatură”. Doar că, spre dezamăgirea lui Nae Antonescu, ea îl abandonează pe moment pe Radu Stanca, în favoarea memorandistului Nicolae Cristea, personalitate emblematică pentru Sibiu și pentru Transilvania, interesul său fiind augmentat de faptul că era strănepoata acestuia pe linie maternă. Va publica în volume și reviste de prestigiu articole despre *Jurnalul*, *Scrisorile* și *Memorialistica* lui Nicolae Cristea¹, apreciate de Nae Antonescu.

¹ Completate cu alte texte, în special cu corespondență, ele au fost publicate în volumul *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa. Culegere de studii*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Sibiu, în 1996, cu o a doua ediție revăzută și adăugită în 2011 la Editura Techno Media, Sibiu, având Cuvânt înainte semnat de prof.univ.dr. Mircea Păcurariu și postfață de Ana Grama.

Dar acesta concepea „părăsirea” lui Radu Stanca drept o pierdere, cu atât mai mult, cu cât lipsea o monografie serioasă despre poetul-dramaturg¹. Un eveniment literar a fost apariția „romanului epistolar” al acestuia cu Ion Negoïtescu, publicat în 1978. El a nemulțumit familia Stanca și l-a dezamăgit pe Nae Antonescu, care iute a trimis o recenzie critică la „Steaua”, fără șanse de a fi publicată². Acesta din urmă a mai avut o tentativă de a o convinge pe Anca Sîrghie să-și îndrepte atenția asupra lui Radu Stanca, târziu, prin iulie 1987, cerându-i să nu-l uite, întrucât cu el ar putea „intra în raiul «literaturii»”³.

O va face în anul 1996, când, după o ediție inițială mai restrânsă, își va converti cea mai mare parte a capitolelor din teza de doctorat în cartea cu titlul *Radu Stanca și obsesia Thaliei. Ipostazele omului de teatru*. Va reveni la acest autor în 2012 cu volumul Radu Stanca *Dăltuiri*, și Radu Stanca *Profil spiritual* din 2015, ambele realizate în colaborare cu universitarul bucureștean Marin Diaconu și publicate la prestigioasa Fundație Națională pentru Știință și Artă din capitală. În anul 2016, semnează volumul

¹ Cartea lui Ion Vartic, *Radu Stanca. Poezie și teatru*, prin chiar colecția în care a apărut la Editura Albatros în 1978, constituia doar o introducere în opera autorului *Horei domnițelor*. Anca Sîrghie a lansat-o cu mare entuziasm la Sibiu, în prezența autorului, care îi fusese coleg de an la Facultatea clujeană.

² Vezi *Infra*, p. 107 și 113.

³ Vezi *Infra*, p. 260.

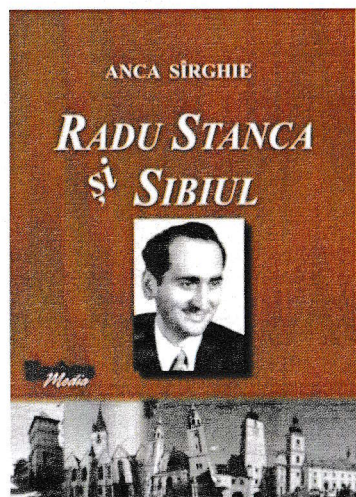
Radu Stanca. Evocări și interpretări în evantai, Editura Techno Media.

Făcând abstracție de lucrările cu caracter didactic (11 cursuri, dintre care la 5 va scoate și ediția a 2-a), publicate în mediul universitar, preocuparea sa de suflet a fost, pe parcursul a trei decenii de cercetări în biblioteci, dar mai ales în arhive din țară și din străinătate (Sibiu, Cluj, București, Viena și Budapesta), scoaterea din uitare și restituirea memorandistului Nicolae

Cristea prin cele cinci cărți de studii, memorialistică și documente, dintre care, două împreună cu bine cunoscutul istoric al filosofiei și editor Marin Diaconu¹. Printr-o simetrie necăutată, tot cinci sunt în prezent lucrările dedicate lui Radu Stanca, dacă

avem în vedere și recenta apariție *Radu Stanca și Sibiul*, publicată la Editura Techno Media din Sibiu cu a doua ediție în 2022.

Odată doctoratul finalizat și scopul cu care debutase dialogul atins, corespondența lor nu numai că nu-și reduce ritmul, ci devine mai alertă afectiv și intelectual, adevărată „supapă pentru eliberarea energiilor negative” prin confesiune, dar și mijloc de îmbogățire sufletească

¹ *Infra*, p. 50-51.

și spirituală pentru amândoi. Dialogul epistolar Sibiu-Terebești este însoțit de un permanent schimb de cărți, unele dificil de procurat, fie din cauza tirajului, insuficient atunci (deși cărțile se tipăreau în mii și zeci de mii de exemplare!) pentru a satisface foamea culturală a românilor (precum trilogia lui Mircea Eliade *Istoria credințelor și ideilor religioase*), fie pentru destinația lor locală (cum a fost cazul celor trei volume de *Repere sibiene*, publicate în 1977, 1980 și 1982).

Alături de grijile permanente generate de profesie și de orizontul domestic (copleșitoare, uneori, pentru Anca Sîrghie), au apărut, la un moment dat, altele mai mari, ale lui Nae Antonescu (legate de studiile fiicei sale, care urmasse liceul și facultatea, ambele în limba italiană la București, pentru a fi, apoi, repartizată în județul Vaslui ca profesoară de limba franceză).

Cei doi epistolieri nu se gândesc la posteritate atunci când își expun preocupările și opiniile, dialogul decurgând firesc, fără încercări de epatare prin apelul la o falsă erudiție, cum se întâmplă de cele mai multe ori. Și, totuși, dimensiunea culturală a epistolarului este indubitabilă, vizibilă și celui mai cărcotaș cititor. Ea transpare, atât din proiectele lor, dintre care unele se vor realiza abia după 1989¹, cât și din lecturile lor, din titlurile cărților pe care și le-au dăruit și, desigur, din cărțile și studiile publicate etc. Cum era și firesc, preocupările culturale ale cărturarului din Terebești predomină, oferindu-i, implicit, mai tinerei colege un îndreptar de lectură, el dovedindu-se, astfel, un adevărat antrenor cultural! Ea se bucură când acestuia îi apare, după o îndelungă

¹ Le-am amintit, deja, pe cele ale profesoarei Anca Sîrghie. Nae Antonescu și-a văzut finalizate, prin publicare, câteva cărți la care lucrase cu devoțiune atunci când vârsta și bolile i-au permis: *Revista Jurnalul literar* (1999), *Reviste din Transilvania* (2001), *Scritori și reviste din perioada interbelică* (2001), *Revista Fundațiilor Regale* (2006) etc.

șteptare în editură, prima sa carte, *Scriitori uitați*, în decembrie 1980, când autorul împlinise 59 de ani! Este cartea care l-a făcut cunoscut, din moment ce într-o discuție purtată de profesoară cu Noica, filosoful, care, întrebat dacă a auzit de Nae Antonescu, afirmă că n-ar putea să nu-l cunoască pe autorul volumului *Scriitori uitați*. Întrucât Nae Antonescu nu avea o fire expansivă, tot Anca Sîrghie este printre puținii, care află și se entuziasmează că el a început să scrie un roman intitulat *Cartea cu semne*, „un fel de jurnal, așa cum pe vremuri făcea André Gide”¹. Proiectul a fost repede abandonat, probabil din lipsa de apetență pentru ficțiune, Antonescu fiind omul stăpânit de demonul preciziei. Datorită acestuia, este revoltat de erorile de informație și de interpretare perpetuate „tiranice” de către istoricii literari, prea grăbiți pentru a se informa de „la izvoare”. În contrapondere, își propune, cu naivitate, să atragă atenția asupra erorilor în revista „Steaua”, într-o rubrică „de punere la punct”, „Addenda et corrigenda”, proiect nerealizabil, însă, nici atunci și nici azi!² Din pasiunea de bibliofil a lui Nae Antonescu, care-și cheltuia cu obstinație banii pe achiziția de cărți, procurate de prin anticariatele bucureștene³, se împărtășește și Anca Sîrghie, amândoi supunându-se fericiți celei de-a unsprezecea porunci adăugate de către Radu Stanca celorlalte porunci biblice⁴, anume „să-ți iubești cărțile!”.

¹ Vezi *Infra*, p. 203. Ambiția de a merge pe urmele lui Gide, autor al romanului *Falsificatorii de bani* (1926), o mărturisește doar aici, ea lipsind până și din *Jurnal literar*, care prezintă mai pe larg laboratorul său de creație.

² Vezi *Infra*, p. 234.

³ Cine se putea „lăuda” în epocă a fi posesorul colecției revistei „Les Nouvelles littéraires” pe cinci ani, al *Léviathanului* lui Julien Green (autorul preferat al lui Nae Antonescu, alături de Georges Bernanos) sau al lui *Dante Vivo* de Giovanni Papini? Vezi *Infra*, Ibidem.

⁴ Vezi Radu Stanca, „În loc de «o carte pe zi», despre cărțile de totdeauna”, în Idem, *Dăltuiri*. Ediție alcătuită de Anca Sîrghie și Marin Diaconu, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2012, p. 75.

Sunt multe pagini remarcabile în cartea de față, dar probabil că în mintea cititorului vor rămâne și reverbera, cu deosebire, cele care îl au în centru pe Constantin Noica, magul de la Păltiniș, prieten aici al profesoarei Anca Sîrghie¹ și veche cunoștință, din anii '40, a lui Nae Antonescu, dar, spre regretul acestuia, doar livrescă, el hrănindu-se, în ultimii ani ai corespondenței, cu opera nicasiană. Anca Sîrghie îl informează despre prezența lui Noica în casa familiei sale, dar și despre urcările ei la Păltiniș. Autorul „scriitorilor uitați” și pasionat de revuistica interbelică, în care Noica se implicase cu fervoare, îl recomandă spre lectură pe cel care „e singurul filosof român de azi care gândește”². Incitat de apariția, în 1987 a *Epistolarului* și de reacțiile pe care acesta le-a declanșat în presă, dar având parcă și o premoniție, din luna septembrie a aceluiași an, Nae Antonescu își propune studierea filosofiei lui Noica, reprezentantul „de frunte al culturii românești”, începând cu preistoria acesteia, adică de la primele articole din „Vlăstarul”, revista Liceului „Spiru Haret”, și până în anul 1944. În 3 decembrie, el notează în jurnal că citește *Pagini despre sufletul românesc*, cartea lui Noica din 1944. În seara zilei următoare, a căzut ca un trăsnet vestea morții, la spital în Sibiu, a celui care se despărțise, într-un mod cam teatral, de Goethe, iar acum se despărțea definitiv și de filosofie, considerată de el „suverana culturii”, el înveșnicindu-se la Schitul de la Păltiniș.

Consternată și ea de dispariția marelui filosof și prieten, Anca Sîrghie revine, după aproape o lună, cu o memorabilă scrisoare, care va rămâne cu siguranță în istoria literară. Și aceasta nu

¹ În primăvara anului 1981, Noica a onorat-o, cu un scurt referat asupra lucrării de doctorat, *Radu Stanca – studiu monografic*. Referatul este redat în anexă la volumul publicat de Anca Sîrghie în 1996, *Radu Stanca și obsesia Thaliei. Ipostazele omului de teatru*, Casa de presă Tribuna, Sibiu, p. 186.

² Vezi *Infra*, p. 235.

numai pentru că relatează ultimele zile ale lui Noica, cu emoțiile și speranțele celor care i-au fost alături în spital, ci și pentru că aduce mărturia unor întâlniri irepetabile.

Este vorba, mai întâi, de disputa lui Noica, de 4-5 ore, cu Andrei Marga, tânărul filosof clujean, care, format în climatul cultural german, îi reproșa caracterul prea literar în care aborda problemele filosofice. Andrei Marga, afirmă Anca Sîrghie, a ieșit din dispută copleșit de informația culturală și științifică existentă „în fiecare propoziție rostită de Noica”¹.

În schimb, duelul cu Eugen Simion, provocat de Noica, întrucât criticul ridicase obiecții la *Jurnalul de la Păltiniș*, într-un articol din toamna anului 1983², a fost mult mai complicat, pregătit din timp, cu cerințe formulate și acceptate anterior și, fapt relevant, cu un public admis în ultimul moment, constituit din Mircea Ivănescu, soții Vasile și Felicia Avram și, desigur, gazda confruntării.

Două lucruri, reieșite din jurnalul considerat de Eugen Simion „neobișnuit” și „extraordinar”, îi reproșează criticul filosofului care invita tinerii înzestrați pentru studiu la Păltiniș spre a deprinde meșteșugul gândirii: „inapetența lui Noica pentru suferință” și refuzul criticii literare, considerată de el inferioară filosofiei, întrucât rămâne în orizontul judecății, or, în cultură, important este să ajungi la silogism, la concept, ceea ce este privilegiul filosofiei. Disputa a durat trei ore, cu argumente de o parte și de alta, cei patru filologi susținându-l pe Eugen Simion, dar runda a fost câștigată de către Constantin Noica.

¹ Vezi *Infra*, p. 267.

² Publicat cu titlul *Îndârjirile filosofului* în „România literară” din 10 octombrie 1983 și reluat apoi în *Epistolar*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 318-323.

Duelul cu filosoful „devenirii întru ființă” era *ab initio* sortit înfrângerii: nici Andrei Marga și nici Eugen Simion nu puteau câștiga, deși aveau dreptatea lor, căci proveneau dintr-o altă paradigmă ideatică. Mult mai echilibrate ar fi fost disputele cu prietenii săi de generație, N. Steinhardt, Mariana Șora și Alexandru Paleologu, ale căror obiecții au fost expuse publicistic, fără a primi riposta lui Noica.

Nu numai această scrisoare-eseu va face deliciul cititorilor epistolarului conceput de Anca Sîrghie, ci și sinceritatea și autenticitatea care se degajă din toate scrisorile, viața și cultura care palpită, reconstituind un crâmpei din biografia celor doi intelectuali, parteneri de dialog. O biografie reală, fără nimic trucat, întrucât o știm de la acel insomniac și disperat provenit din Rășinariii Sibiului, Emil Cioran, că „Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decât în opera sa”¹.

Florian Roatiș

¹ Vezi Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*. Ediție, note și indici de Dan C. Mihăilescu, Editura Humanitas, București, 1995, p.9.